

Ortadoğu Konuşmaları

“2013’te Ortadoğu Haritası Nasıl Okunur?”

Yrd. Doç. Dr. Kamal Habib

Değerlendiren: Recep Tayyip Gürler

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından düzenlenen Ortadoğu Konuşmaları serisinin ikinci konuğu, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Kamal Habib oldu. Bir önceki konferansta Mesut Özcan’ın Türkiye’nin Ortadoğu politikasını anlattığını belirttikten sonra, kendisinin bir Mısırlı olarak Mısır’ın Ortadoğu vizyonunu sunacağını söyleyen Habib, bir Mısırlının gözünden Ortadoğu’ya bakışın nasıl olduğunu görmenin ilime bir katkısı olacağını söyledi.

Arap Baharı Beklentileri Karşılıyamadı

Devrimleri gerçekleştiren halkın çok büyük beklentileri vardı fakat aradan iki sene geçtikten sonra görüyoruz ki bu ülkelerde hala büyük problemler mevcuttur.

Kamal Habib, Ortadoğu haritasının anlaşılması için bir takım temel ilkelerin var olduğunu ve bu ilkeleri iyi anlamamanın haritayı okumayı kolaylaştıracağını söyledi. Bunlardan birincisi, şu anda Ortadoğu müthiş bir karmaşa içindedir ve denizde dalgalarla boğuşan bir gemiye benzettirmektedir Ortadoğu’yu. İkincisi ise, ileriye dönük var olan ümitlerin kırılmış olmasıdır. Bu ümitler ilk olarak Ortadoğu Baharının gerçekleştiği Mısır, Tunus ve Libya gibi ülkelerde kırılmıştır. Devrimleri gerçekleştiren halkın çok büyük beklentileri vardı fakat aradan iki sene geçtikten sonra görüyoruz ki bu ülkelerde hala büyük problemler mevcuttur. Bu durumun sosyal bilimler alanındaki karşılığının adı “beklentilerin boşa çıkmasıdır.” Bu durumun özellikle gençler arasında büyük hayal kırıklığına ve kargaşaya sebep olduğunu belirten Habib, Tunus, Libya ve Mısır gibi ülkelerin hepsinde aynı durum mevcut olduğunu söyledi. Mısır ve Tunus’ta temel

problem ekonomik durumun düzelmemiş olmasıdır. Libya da ise temel problem devletin yapısının özellikle de emniyet teşkilatının yeniden kurulmasıdır.

Ümitlerin ilk olarak kırıldığı bu ülkeler devrimlerin gerçekleştiği ülkelerdi. Kamal Habib daha sonra ise devrimin henüz gerçekleşmediği fakat ümitlerin yavaş yavaş kırılmaya başladığı Suriye’yi ele aldı. 2 sene önce devrim hareketi başladığında kısa sürede Suriye’deki yönetimin yıkılacağına yönelik büyük beklentiler vardı ancak şu ana kadar Suriye’deki rejim hala kendisini muhafaza etmektedir. Gerek devrimcilerin gerekse diğer ülkelerin rejimin çabuk devrileceğine dair ümitleri kaybolmuş durumdadır. Rejimlerin yıkıldığı Mısır, Tunus ve Libya gibi ülkelere uluslararası güç savaşları hala devam etmektedir. Suriye’deki güç savaşında ise bölgesel mücadele söz konusudur. Bir tarafta İran, Irak ve Hizbullah Suriye’yi desteklerken diğer taraftan Türkiye, Kuzey Irak’taki Kürtler ve Körfez Ülkeleri (Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri) Özgür Suriye Ordusu ve rejim muhaliflerini desteklemektedirler.

Ortadoğu Haritasının Problemleri Ülkeleri

Kamal Habib’e göre Ortadoğu haritasını sıkıştıran iki husus vardır. İlki Ortadoğu’yu ilgilendiren Suriye meselesi, diğeri ise Kuzey Afrika’yı ilgilendiren Mali problemidir. Suriye’de Batılıların “post-modern savaş” dediği bir savaşın yaşandığını belirten Habib, Suriye içinde Ensar-ı Şeria ve el-Kaide gibi birçok grubun savaştığını ve benzer durumun Mali’de de var olduğunu belirtti. Hatta bazıları Mali’de yeni bir Taliban çıkacağından

Ortadoğu haritasını sıkıştıran iki husus vardır. İlki Ortadoğu’yu ilgilendiren Suriye meselesi, diğeri ise Kuzey Afrika’yı ilgilendiren Mali problemidir.

bahsetmektedir. Dış güçlerin yaptığı müdahaleler içerdeki radikal grupların tepki vermesine sebep oluyor. Suriye ve Malı'deki şiddet Arap Baharının gerçekleştiği ülkelere baskı yapmaktadır.

Ortadoğu bölgesi şiddetli sarsıntılarının olduğu ve henüz rahatlamanın yaşanmadığı bir bölgedir. Gelecekle ilgili kesin bir kanaat oluşmamıştır ve hiç kimse bu problemlerin nasıl çözüleceğini bilememektedir.

Suriye'deki olayların nasıl bir gelişme göstereceğini kimse bilememektedir. Hatta Kemal Habib'e göre, ABD Dışişleri Bakanı Kerry bile ABD'nin Suriye politikasını bilmemektedir. Batılılar bir taraftan muhalifleri desteklerken bir taraftan da silahların radikal unsurların eline geçmesinden korkmaktadırlar. Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri ABD'nin muhalifleri askeri olarak desteklemesi için baskı yapmışlardır fakat bu savaşı sonlandıracak bir karar alınamamıştır. Bölgede belirsizlik hala hüküm sürdüğünü belirten Kemal Habib, bu belirsizliğin Arap Baharının gerçekleştiği ülkelerde de devam ettiğini söyledi. Mısır'ın durumu hala belirsizdir. Şiddet hala sokaklardadır. Port Said'de şiddet sebebiyle asker kontrolü ele geçirmiştir.

Polisin vatandaş üzerinde şiddet

uygulamasını önlemek için asker devreye girmektedir. Mısır'da halkın devletin bütün olduğuna inandığını söyleyen Habib, ancak şu anda asker ile polisin karşı karşıya geldiğini ve bunun da devlet içinde bir bölünme olduğunu gösterdiğini belirtti. Benzer durum Tunus için de geçerlidir. Demek ki hem devrimlerin gerçekleştiği hem de devam ettiği ülkelerde şiddet hala hüküm sürmektedir. Sakinleşme belirtileri gözükmemektedir.

Sünni-Şii Ayrışması

Kamal Habib Ortadoğu haritasının başka bir probleminin de Sünni-Şii ayrışması olduğunu belirtti. Suriye yönetimindeki Aleviler bir taraftan İran diğer taraftan da Irak'ın Şiiileri ile bir saf oluşturmakta, karşı cephede ise Türkiye ve Körfez ülkeleri bir Sünni saf

oluşturmaktadır. Bu kutuplaşmanın toplum içinde de gerçekleşmesi çatışmanın sokağa yayılmasına sebep olmuştur ve sokaktaki

insan birbiriyle çatışmaktadır. Uluslararası sistem devlet düzenin ortadan kalkmadan sorunu çözmeyi amaçlamaktadır. Çünkü devlet ortadan kalkarsa daha büyük sorunlar ortaya çıkacaktır. Diğer bir mesele ise ABD'nin bölgeye müdahale etme niyetinin olmamasıdır. Bunun yerine mesela Mısırın bölgesel rolünü oynamasını istemektedir. Böylece ABD dünya düzenini sağlama görevini bölgesel güçlere yıkmaya çalışmaktadır.

Suriye'deki Oyuncular Kimler?

İran, Türkiye, Rusya, Körfez Ülkeleri ve ABD'nin sorunda aktif oyuncular olduğunu belirten Kamal Habib, İsrail'in ise ne olup bittiğini gözlemlediğini söyledi. Habib'e göre

Suriye'deki olaylardan öncelikle ortak sınırları olan komşu ülke

Ürdün etkilenmektedir. Eğer Suriye'ye bir askeri müdahale yapılacaksa Ürdün'e büyük rol düşeceği yorumları yapılmaktadır. En çok mülteciyi kabul eden ülke olması da yaşanan olaylardan çok etkilendiğini göstermektedir. 150bin mülteci kabul etmiştir. Ürdün Kralı'nın Türkiye ziyaretinde konuşulan en önemli sorun Suriye probleminin nasıl çözüleceği olmuştur. Kamal Habib, Suriye'nin diğer komşuları olan Türkiye ve Lübnan'ın da bu problemde en

Mısır'da biz devletin bütün olduğuna inanıyoruz ancak şu anda asker ile polis karşı karşıya geldi ve bu da devlet içinde bir bölünme olduğunu gösteriyor.

ABD artık hiçbir bölgede Irak ve Afganistan'da olduğu gibi doğrudan müdahaleye girişmemektedir. Bölgesel güçleri kullanarak isteklerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

fazla etkilenen ülkelerden olduğunu belirtti. Lübnan'ın etkilenmesinin sebebi coğrafi olarak Suriye'ye komşu olması ve içerisinde Hizbullah'ın olmasıdır. Suriye sorununu hem etkileyen hem de sorundan etkilenen ülkeler vardır. Türkiye bu ülkelere örnektir. Türkiye'nin Gaziantep gibi, güneydeki illeri, Suriye'ye birçok şey ihraç etmektedir. Bu açıdan Türkiye sorundan ekonomik olarak etkilenmektedir. Suriye'deki Kürt sorunu da Türkiye'yi etkilemektedir. Kuzeyde Kürtlerin olduğu bölgede büyük miktarda petrol vardır. Buradaki Kürtlerin Türkiye'deki Kürtleri de etkileme ihtimali vardır. Kamal Habib'e göre, Türkiye Kürt sorununu çözerken Suriye'deki Kürtleri de kuşatan bir gelecek vizyonu çizmek durumundadır. Sorundan etkilenen diğer bir ülke de İran'dır. Eğer Suriye'deki rejim düşerse İran kendisi için stratejik öneme sahip Kuveyt'i kaybedecektir. Bu yüzden, Kamal Habib'e göre, İran'ın Suriye'yi desteklemesinin sebebi Kuveyt'i kaybetmek istememesidir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çizilen Ortadoğu haritası şu anda savaşız bir şekilde yeniden çizilmektedir.

Sonuç olarak, Kamal Habib, Suriye meselesinin bütün bölgeyi etkileyeceğini söyledi. Genel görüntü, Suriye'de Sünni yükselişin olduğu yönünde. Burada Türkiye, Ürdün ve Suudi Arabistan Sünni bloğu oluşturmaktadır ve bu blok Suriye'deki rejim gittikten sonra ne olacağını planını yapmaktadır.

Ancak Kamal Habib kendi gözlemlerine dayanarak Arap dünyasında Şiiilerin de yükselişe geçtiğini belirtmektedir. Tarih bir takım yükseliş ve düşüşlere sahne olduğundan bugün için Sünnilerin yükselişte olduğundan söz edilebilir. Suriye'deki değişiklik bütün bölgeyi değiştirecektir. Beşar Esad iktidardan gittiğinde Suriye'de iktidara Sünnilerin geleceğinden söz edilmektedir. Habib'e göre, Suriye'deki Sünnilerin iktidara gelmesi Irak Sünnileri üzerindeki baskıyı azaltacaktır. Irak'taki Şiiiler üzerinde İran'ın etkisi azalacaktır. Aynı şekilde Suriye'deki değişiklik Lübnan'ı da etkileyecek ve hatta belki İran'ın durumunu bile değiştirecektir. Çünkü İran'daki rejiminin meşruiyet kaynaklarından birisi de Hizbullah-Suriye-Irak güzergahındaki direniş hattını desteklemek iddiasıdır. Suriye'de rejim düşerse bazıları İran'da da -2009 seçimlerinde

kısmen gözüken- "baharın" gerçekleşebileceğini iddia etmektedir. Bazıları ise bölgesel savaşızdan da bahsetmektedir. Dolayısıyla Ortadoğu haritası şu anda

büyük buhranlar içerisinde. Kamal Habib, "Bu bölgenin haritasının Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çizildiğini dikkate alırsak, bölgenin haritası şu anda savaşız olmadan yeniden çizilmektedir" tespiti ile konuşmasını sonlandırdı.